

Vaše značka	2019/95445/FNBRNO - 03.16 - DrK/Koč	Vážený pan MUDr. Roman Kraus, MBA
Sp. zn.	2/2019/NZ/MLU,	ředitel
Sp.zn.	92/2018/NZ/MSŘ	Fakultní nemocnice Brno
Č. j.	KVOP-36365/2019	Jihlavská 20
Datum	9. srpna 2019	625 00 Brno

Vážený pane řediteli,

tímto dopisem jednak reaguji na Vaše vyjádření ke zprávě z návštěvy oddělení pro dospělé Psychiatrické kliniky Fakultní nemocnice Brno (Váš dopis ze dne 17. 7. 2019) a jednak Vám předávám zprávu z návštěvy oddělení dětské a dorostové psychiatrie a vyzývám k vyjádření k ní.

1. Vyjádření ke zprávě z návštěvy oddělení pro dospělé

Děkuji za Vaši podrobnou a přehledně zpracovanou reakci na navržená opatření. U čtyř z níže uvedených opatření žádám ještě o doplnění vyjádření. Následně budu moci celkově vyjádření zhodnotit ve smyslu § 21a odst. 4 zákona o veřejném ochránci práv¹ a případně věc systematické návštěvy uzavřít.

Opatření 19²

Ve vyjádření uvádíte: „*Lůžko s pouty se na Psychiatrické klinice nepoužívá.*“ Můj dotaz směřoval obecně na celou FN Brno. Mám povinnost systematickými návštěvami působit k prevenci špatného zacházení, a pokud se například cestou nějakého šetření dozvím o používání „lůžka s pouty“, může to být vážný důvod pro další systematickou návštěvu, motivovanou poskytnutím ochrany například geriatrickým pacientům. Na druhou stranu, pokud by se jednalo například o operační lůžko, byla by situace jiná. **Proto znovu žádám o vysvětlení – zda a na jakém oddělení FN Brno je lůžko s pouty využíváno a k jakému účelu.**

Opatření 31³

Sdělujete, že způsob evidence měnit nebudete, s tím, že: „*Způsob vedení evidence použití omezovacích prostředků ve FN Brno odpovídá požadavkům zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách Sb., § 39 odst. 4.*“

1 Zákon č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů.

2 „Spolu s vyjádřením ke zprávě sdělit, zda a na jakém oddělení celé FN Brno je využíváno lůžko s pouty, popsat účel jeho použití a zaslat jeho fotografii.“

3 „Evidovat použití omezovacích prostředků takovým způsobem, který umožní vytvořit evidenci obsahující identifikační údaje konkrétního pacienta, informaci o jeho případné zranitelnosti, o době trvání omezení, o počtu přerušení omezení a o výskytu případných nežádoucích událostí s omezením spojených.“

Uznávám, že opatření jde nad rozsah evidence požadovaný § 39 odst. 4 zákona o zdravotních službách. Toto ani jiné zákonné ustanovení však nebrání poskytovateli vést evidenci, která obsahuje mnou navrhované údaje, a přístup do ní umožnit pouze osobám, které jsou oprávněny nahlížet do zdravotnické dokumentace pacientů do evidence zahrnutých. Naopak, vedení evidence – tak jako jiná opatření v oblasti kvality a bezpečí – přispívá k naplnění práv pacienta i k ochraně nemocnice před odpovědností za trestný čin spáchaný zaměstnancem (srov. kapitolu 7.7 zprávy z návštěvy oddělení dětské a dorostové psychiatrie).

Podotýkám, že nejde o mé doporučení, ale o léta opakovaný mezinárodní standard prevence špatného zacházení. Nemohu jeho implementaci vynutit, jen Vás přesvědčit o výhodnosti takového kroku nejen pro pacienty, ale i pro poskytovatele. Na jiném místě svého vyjádření také ukazujete citlivost na stigmatizaci některých lege artis postupů používaných v psychiatrii. Domnívám se, že pokud bude používání omezovacích prostředků nadále předmětem dohadů a nikoli jasných faktů a rutinní kontroly, stigmatizace se jen posílí. Kromě toho, univerzitní pracoviště by podle mého názoru měla být vzorem pro ostatní, a to i v oblasti ochrany práv pacienta.

Doporučení proto opakuji a žádám Vás, abyste svůj dosavadní přístup přehodnotili.

Opatření 24⁴

Sice sdělujete, že doporučení akceptujete, ale zároveň ve vyjádření uvádíte: „*Považujeme za mylné vnímat léčbu podávanou při neklidu jako formu omezení. Jde o léčbu poruchy manifestující se mimo jiné neklidem, nikoliv o léčbu neklidu.*“ Obávám se, že tím pádem doporučení vlastně neakceptujete.

V tomto bodě jsou mé zprávy zpravidla obtížně přijímané, neboť nemohu doporučení opírat o dobré zákonné ustanovení. Podotýkám, že dlouhodobě upozorňuji gestora zákona o zdravotních službách, Ministerstvo zdravotnictví, že formulace ustanovení § 39 odst. 1 písm. f) je matoucí a neodpovídá mezinárodním standardům lidských práv.

Ve zprávách se vždy snažím nedávat do rozporu pojmy *léčba* a *omezovací prostředek*. Léčebný účel nějakého úkonu nevylučuje, aby šlo zároveň o omezení volného pohybu takové závažnosti, že má být provázeno pojkami svázanými s použitím omezovacího prostředku. S ohledem na jejich povahu uznávám, že není vždy jednoznačné, zda podání tlumících léků představuje omezovací prostředek.

Omezovací prostředky jsou institut, který má medicínský i právní význam. Je nesporné, že existuje „farmakologické (či chemické) omezovací prostředky“, byť by o tom zákon o zdravotních službách zcela mlčel. Jak ve zprávě vysvětluji, mezinárodní standard prevence špatného zacházení (CPT) chápe jako farmakologické omezení *podání léku silou za účelem ovládnutí chování pacienta*. Právě v důsledku tlaku CPT a pro implementaci rozsudků Evropského soudu pro lidská práva na poli práva nebýt podroben špatnému zacházení byla v České republice přijata zákonná úprava omezovacích prostředků.

4 „Přístupovat k jednorázovému podávání medikace za účelem zmírnění neklidu za použití síly nebo hrozby jako k používání omezovacího prostředku a dbát o to, aby každé farmakologické omezení bylo prokazatelně schváleno lékařem.“

Obávám se, že na znění § 39 odst. 1 písm. f) zákona o zdravotních službách lze stěží stavět koherentní výklad, který by uvedený mezinárodní standard obsáhl. Svým doporučením chci dosáhnout toho, aby nemocnice poskytovala ochranu pacientům (vyplývající z institutu omezovacího prostředku) širší, než jakou vyžaduje toto ustanovení zákona, jako projev preventivního přístupu ke špatnému zacházení. Poskytovateli žádné právní ustanovení nebrání tak učinit.

Toto téma je předmětem také zprávy z návštěvy oddělení dětské a dorostové psychiatrie a pojednávám o něm i v souhrnné zprávě o návštěvách psychiatrických nemocnic, již zhruba do měsíce vydám.⁵ Nejnovější zpráva CPT pro vládu České republiky (z roku 2019) se tématu věnuje v bodě 105.

Vyzývám Vás, abyste tento přístup přijali a promítli do praxe na psychiatrické klinice, vnitřních předpisů i školení personálu. Žádám Vás o dodatečné vyjádření k tomuto bodu.

Opatření 32⁶

Ve vyjádření jste uvedli: „*Evidence o EKT je nad rámec zákonných registrů...*“ Navrhované opatření vychází ze závěrů českých autorů, kteří nedávno téma celkově shrnuli a formulovali návrhy ke zlepšení stávající praxe.⁷ Poskytovateli nic nebrání evidenci vést a názor výzkumníků, že taková evidence je vhodná, nepovažují za stigmatizující, ale naopak umožňující stigmatizaci této terapeutické metody překonat. **Doporučení proto opakují a žádám Vás, abyste svůj dosavadní přístup přehodnotili.**

Sdělili jste, že u léčby EKT bez souhlasu z vitální indikace přistupuje nemocnice k hlášení soudu. **Zde žádám o sdělení, co je předmětem takového hlášení soudu. Pokud k takovému hlášení došlo v posledních třech letech, žádám o poskytnutí jeho kopie a i o kopii rozhodnutí soudu, které bylo případnou reakcí na toto hlášení.**

Opatření 36⁸

Uznávám, že některé výzkumy vyžadují, aby se jich účastnili zejména pacienti uzavřených oddělení, protože se zaměřují na zkoumání akutního stavu. Jiné výzkumy, mezi něž dle mého názoru spadá i výzkum řešený ve zprávě, lze provádět za účasti pacientů ve stabilizovaném stavu v ambulantní péči, kde je závislost pacienta na výzkumníkovi nižší.

Nemohu souhlasit s názorem zařízení, že vztah mezi pacientem uzavřeného psychiatrického oddělení je co do možnosti vzniku závislého postavení obdobný jako vztah pacienta v dlouhodobé somatické péči. Právo lidských práv považuje osoby s duševním onemocněním za zranitelnou skupinu, z čehož vyplývá závazek státu vyvíjet zvýšenou snahu k zajištění jejich práv. Jedním z projevů zranitelnosti je snížená schopnost samostatně hájit

5 Bude zveřejněna na <https://www.ochrance.cz/?id=102650>.

6 „Vést a pravidelně vyhodnocovat evidenci o EKT zákrocích s cílem ověřovat naplňování právních standardů v případech, kdy lékaři postupovali bez souhlasu pacienta.“

7 KALIŠOVÁ, Lucie, et al. Electroconvulsive Therapy in the Czech Republic. J ECT. Červenec 2018, 34(2), s. 108-112. ISSN 1095-0680.

8 „Výzkum na pacientech uzavřených oddělení provádět pouze tehdy, pokud jej nelze provést např. na pacientech otevřených oddělení nebo pacientech v ambulantní péči.“

svá práva. U některých pacientů uzavřených oddělení se připojuje další zdroj zranitelnosti, totiž fakt zbavení svobody. Každopádně v případě pacienta na uzavřeném oddělení je jistě vyšší obtížnost dosáhnout přemístění k jinému poskytovateli akutní lůžkové psychiatrické péče, než u pacienta ambulantní péče přejít k jinému poskytovateli.

Uvedené opatření jsem formulovala za účelem snížení rizika pro pacienty i pro výzkum. Ponechávám na Vás, zda je využijete ke zlepšení své praxe.

2. Zpráva z návštěvy oddělení dětské a dorostové psychiatrie

Systematickou návštěvu oddělení dětské a dorostové psychiatrie provedl stejný kontrolní tým rovněž ve dnech 8. a 9. 1. 2019. Příložená zpráva sděluje učiněná zjištění a mé závěry, ke kterým jsem na základě provedeného šetření dospěla. Vyústila v celkem 23 doporučení.

Považovala jsem za vhodné ve zprávě odkazovat na konkrétní kazuistiky. Pro snazší anonymizaci textu v budoucnu i pro celkově bezpečnější práci s osobními údaji volím formu typizovaného označení fyzických osob, jejichž plná identifikace je tato:

- pacientka 1 – [REDACTED] hospitalizovaná od 8. 11. 2018,
- pacientka 2 – [REDACTED], hospitalizovaná od 2. 1. 2019,
- pacientka 3 – [REDACTED], hospitalizovaná od 21. 12. 2019.

Žádám Vás, abyste se k této zprávě, respektive k navrženým opatřením k nápravě, písemně vyjádřil ve lhůtě 40 dnů od doručení tohoto dopisu. Ve stejné lhůtě očekávám i dodatečné vyjádření ke zprávě z návštěvy oddělení pro dospělé.

Vážený pane řediteli, ještě jednou Vám i Vaším spolupracovníkům děkuji za poskytnutí veškeré součinnosti.

S pozdravem

Mgr. Anna Šabatová, Ph.D., v. r.
veřejná ochránkyně práv
(dopis je opatřen elektronickým podpisem)

Příloha

Zpráva z návštěvy oddělení dětské a dorostové psychiatrie